

Ansökan

Förstudie

Behov av åtgärder för att tillgängliggöra
kustområdet vid Löran och Brämön för
besöksnäringen.

Hamnen i Sanna, foto Ingeli Gagner, november 2011

av
Ingeli Gagner, Framtidsporten AB
På uppdrag av
den gemensamma hamnkommittén på Löran

27 januari 2012

Inledning

Brämön är Medelpads yttersta utpost i Bottenhavet. Den ligger 2 km utanför Lörän vid Njurundakusten och sundet mellan fastlandet och ön utgör den marina porten till Sundsvalls kommun. Till ön, som är 5 km lång och 3 km på sitt bredaste ställe, kan man bara ta sig med båt. Här finns ett naturreservat och två små charmiga fiskelägen, Norrhamn i norr och Sanna i söder. Norrhamn är ett riksintresse för kulturmiljövård med bebyggelse som har sina rötter från 1500-talet. Brämön ägs och förvaltas av Statens Fastighetsverk och är en s.k. kronoholme. Ett 40-tal familjer har fritidshus på Norrhamn och ett 20-tal i Sanna. Söder om Brämön finns den lilla ön Kalven med en handfull fritidshus. Ett smalt sund skiljer dem åt.

Kartbild över området Lörän, Brämön och Kalven (från RAÄ).

Alla som har sina stugor på någon av de två öarna har för den skull inte båtplatser på fastlandssidan i Lörans hamn. De få båtplatserna delas här mellan fastlands- (Lörän-), Brämö och Kalvenborna. De som saknar egen båt och båtplats kan i bästa fall boka en tur med någon av fiskarna, om de är hemma, för att ta sig till Brämön. Många efterfrågar båtplatser men ännu fler har inte ens sett det mödan värt att köa för en plats.

I Sanna finns en större kajläggning med status som nödhamn. Den är byggd på 1970-talet för att både militär, sommarboende och turister skulle kunna lägga till. Nu har stora delar av den kajens stålbalkssystem fränts sönder och kollapsat med påföljd att den delen av kajen kantrat och blivit obrukbar. Se bilden på första sidan. Av säkerhetsskäl är den därför avstängd vilket innebär för få platser för besökande båtar och övernattningar i hamn. Förr hade Sanna flera hundra besökare årligen, nu bara några tiotal. Efter stormen och högvattnet i december 2011 har kajens prestanda försämrats ytterligare, och nu kan man varken lossa eller lasta skogsmaskiner eller stormfällt timmer.

Kajen på Sanna. (Ingeli Gagner, nov 2011)

På norra sidan ön är landstigningsmöjligheterna för besökare om möjligt ännu sämre. Här finns enbart privata bryggor och det är svårt att ta sig in i hamnområdet för den som inte är bekant med vattnen, i synnerhet vid dåligt väder.

Privata bryggor vid Norrhamn, fina och välskötta men sommartid utan plats för besökande. (Foto Ingeli Gagner, nov 2011)

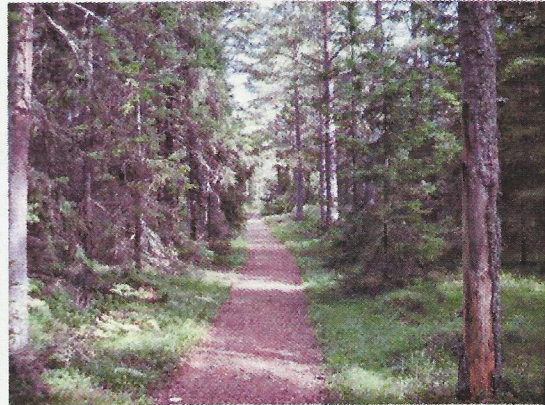
Det är svårt att ta sig till Brämön utan egen båt, det är dessutom otillräckligt med kajplatser och det finns inga övernattningsmöjligheter. Men om man lyckas ta sig dit erbjuder natur- och kulturmiljöerna en oförglömlig upplevelse året om. Fiskare, lotsar, och fyrvaktare med sina familjer samt militärer har befolkat ön i olika perioder från 1500-talet. Det finns många spår kvar i miljön från forna tider, bl.a. kapellet och det lilla båtmuseet där både lots- och skötbåtar finns bevarade.

Charmiga stugor ligger tätt i Norrhamn, ett riksintresse för kulturmiljö.
(Foto Ingeli Gagner, november 2011)

Norrhamn en dimmig dag i november. (Foto Ingeli Gagner)

Brämön har fina och värdefulla naturmiljöer. Snitslade stigar gör det lätt att ta sig fram på ön. Till höger "huvudleden", stigen mellan Sanna och Norrhamn. Foton: vänster Ingeli Gagner, höger Ulf Westling.

Klippor finns runt hela ön, på vissa ställen är de mycket branta och otillgängliga. Här en av få sandstränder, denna vid Kalvsundet. Foto Ulf Westling.

Lite om besöksnäringen

Sveriges välstånd kommer traditionellt från industrins framgångar och vi har under efterkrigstiden tillhört världens bästa industrinationer. Många av landets företag och arbetstillfällen har därför också på eller annat sätt en koppling till industrin, exempelvis transporter, IT, service, banker etc. Men förutsättningarna förändras och mycket av framtidens industrirelaterade jobb kommer att uppstå i andra delar av världen, exempelvis i Kina och i Indien (de har redan uppstått). Samma förhållande gäller för vår region. Frågan är då var våra nya jobb skapas, var intäkter och skatteunderlag ska komma ifrån?

I Jämtland har man sedan länge sett turismen som en viktig näring och det är framför allt skidåkning som lockar, även om sommarsäsongen också utvecklas starkt. Med många besökare finns dessutom underlag för att andra områden utvecklas. I Jämtland finns det t.ex. numer också mycket lokalproducerade livsmedel som ostar, charkuterier etc. Under många år har man satsat på utveckling av besöksnäringen och fått tillgång till strukturfondsmedel för dessa satsningar i en samordnad satsning med kommuner och andra offentliga aktörer.

Det senaste decenniet har besöksnäringen blivit en allt viktigare näringsgren i Sverige med en omsättning på mer än 250 miljarder kr och 160 000 arbetstillfällen år 2010. Det är lika mycket som de största industriföretagen tillsammans (Ericsson, Volvo personvagnar, Peab, Scania, Sandvik, Saab(koncernen) Skanska, ABB Norden, Vattenfall, Telia Sonera, Mölnlycke, SCA och Bravida). Och den kommer att växa än mer, om vi vill. Det är en framtidsnäring!

I Västernorrland är besöksnäringen fortfarande i sin linda men sedan Höga Kusten fick sin världsarvsstatus år 2000 har allt fler turister upptäckt och stannat till i länet sommartid på sin väg till midnattssolen. I Örnsköldsvik satsar man nu 65 miljoner på fem år, varav hälften från EU, på att rusta skärgården för framtiden. Det innebär att bygga nya kajer och gästhamnar, servicehus, parkeringsplatser, grillplatser, campingområden, upplevelsestigar, elstolpar för husvagnsparkering, avlopp, naturbad etc. Satsningarna går under rubriken *En skärgård i världsklass*. Även i andra kommuner efter den svenska kusten pågår stora infrastruktursatsningar i finansiell samverkan med länsstyrelser, regionorgan och EU: s strukturfonder. Vi i den gemensamma hamnkommittén vill se en liknande utveckling hos oss.

Kustvägen är ett privat initiativ från näringsidkare inom besöksnäringen efter Njurunda- och Nordanstigskusten. Syftet är att med gemensamma krafter marknadsföra en destination så att de enskilda företagen får ett tillräckligt stort kundunderlag för att driva sina respektive verksamheter. Satsningen, som finansierats av både offentliga medel och företagen själva, är hittills en succé. Projektet har i mycket hög grad uppnått både syfte och mål. 24 verksamheter har direkt eller indirekt startat eller expanderat tack vare satsningen på Kustvägen! (Målet var 10). Det är allt från fiskaffärer med förädlad fisk och presentbutiker till båtventföretag, caféer, loppis och stuguthyrning. Omsättningen har ökat bland föreningens medlemmar med mellan 10-20% och antalet säsongsarbetstillfällen har ökat med 11. Ytterligare ca 15 säsongsarbetstillfällen har tillkommit bland de verksamheter som etablerats men som inte är medlemmar i föreningen. Fyra av föreningens företag har dessutom förlängt säsongen.

Omsättningen har också ökat i området och nya produkter har lanserats. Se Slutrapporten <http://www.kustvagen.nu/media/4231/slutrapport%20m%20bilder%20utv%20kustv%C3%A4gen.pdf> (Det finns dem som tror att projektmedlen destinerats till att göra själva vägen bättre, men det är Trafikverkets och kommunens ansvar).

Löran är en del av Kustvägen som är ett samarbete mellan näringsverksamheter efter kusten för att marknadsföra kustremsan. Kustvägen sträcker sig från Mellanfjärden i Hälsingland i söder och till Svartvik/Fläsian i Medelpad i norr. Tack vare detta samarbete hittar allt fler långväga bilburna besökare till besöksmålen på sträckan och även till detta lite karga och genuina fiskeläge. En och annan segelbåt lägger också till här, men p.g.a. antalet gästplatser är begränsat så är det relativt få per år. I stället går man tyvärr ”värdshus förbi”. I Lörans hamn finns båtplatser för fiskarna, bofasta och fritidshusägare i Löran, och för Brämöns och Kalvens fritidshusägare. Här saknas båtplatser för gästande båtar. Båtplatserna räcker inte till för vare sig boende eller gäster. Behovet är ett tillskott på ca 75 båtplatser enligt den gemensamma hamnkommittén (en sammanslutning av alla hamnföreningar i området).

Löran lockade besökare även innan Kustvägensamarbetet påbörjades. Sundsvallsborna har av tradition kommit för den särpräglade miljön och den goda maten förstås. Här finns den omtalade fiskrestaurangen Restaurang Lörudden som bl.a. uppmärksammats i White Guide. För några decennier sedan var det värdshuset Lanternan som lockade affärsmän från staden för affärsluncher och middagar. På den tiden köpte man nyfångad strömming, lax eller sik direkt på kajen. Nu har fiskbutikerna (nere till höger på bilden ovan) många besökare sommartid.

Varken Löran eller Brämön har annat än någon enstaka extrabädd att erbjuda besökare. Det är en stor brist för ett område som har planer på att ta emot fler besökare från land. Ytterligare en brist är avsaknaden av kommunalt vatten och avlopp och fram till att det åtgärdats är det svårt att utveckla både nya och befintliga verksamheter och det är också ett hinder för att bygga åretruntbostäder och fritidshus.

I kommunens strategi för utveckling av landsbygden med bl.a. strandnära boende, pekas Löran och andra byar efter Kustvägen ut. I dessa områden förväntas också utveckling av företagande. Då blir här fler bofasta och behovet av en fungerande infrastruktur ökar ännu mer med vatten och avlopp, parkeringar, hamnanläggning, belysning etc.

Frågeställningen

Brämön och Kalven är en outnyttjad resurs för Njurunda och Sundsvalls kommun med avseende på besöksnäringen. Lörän är delvis outnyttjad. Tidigare har stugägarna och någon åretruntboende motsatts sig en turistisk satsning på ön, men man inser nu att det är en möjlig väg för att de själva ska få tillgång till kajplats och förhoppningsvis bättre service. Det handlar om att ge och ta. Ambitionen som uttalats från hamnföreningarna på Brämön, Kalven och Lörän är att varligt använda dessa resurser i besöksnäringens tjänst, i detta fall för natur- och kulturmiljöturism. Näringen på fastlandssidan vill ta med sig besökare ut till öarna för en dagsutflykt, någon övernattning eller äventyr på lämplig plats. Statens Fatighetsverk som äger och förvaltar kronoholmen Brämön ser gärna jaktturism i lagom dos som ett möjligt scenario, och man kommer också att bidra ekonomiskt när det är dags att genomföra ett sådant projekt. För att undersöka förutsättningarna för hur detta kustområde kan utvecklas med inriktning på besöksnäringen ska en förstudie genomföras som bl.a. ska svara på frågorna:

- Vilken infrastruktur krävs för att tillgängliggöra Brämön och Kalven för besökare? Vi vet redan att hamn- och kajanläggningarna inte räcker till, Lörän har idag drygt 60 platser, men det är otillräckligt. Hur många fler behövs för att kunna ta emot både turister med egen båt och för boende i området. Frågan är också var en kompletterande hamnanläggning ska byggas? Behövs toaletter, vilka infoskyltar behövs? Det finns ett preliminärt underlag på en hamnanläggning i Lörän upprättad av Erik Solberg för ca 5 år sedan vid befintlig hamn. Det finns också synpunkter på att en alternativ lokalisering söder om den nuvarande hamnen bör prövas eftersom det läget kan få ett bättre skydd mot vådrets makter och därmed minska risken för betydande framtida underhållskostnader. Vad är för- och nackdel med olika alternativ?
- Om en ny eller delvis ny hamnanläggning ska ersätta den som kollapsat vid Sanna, var gör man av den raserade delen i betong och stål?
- Vilka aktiviteter kan man erbjuda besökare som både tar hänsyn till de stora natur- och kulturvärden som finns i området och låter de människor som lever sina liv här får fortsätta att leva ostörda och behålla sin integritet, och samtidigt tillgängliggör området för flera så att besöket ska vara värt resan för den enskilda och den investering och ekonomiska satsning som i så fall ska göras?
- Är det möjligt att tillgängliggöra befintliga byggnader eller uppföra någon slags övernattningsstuga eller liknande för besökare till området, och i så fall var?
- Hur klarar brandförsvaret av öarna när det kommer fler turister?
- Vilka ytterligare åtgärder och resurser behövs för att Brämön, Kalven och Lörän ska bli tillgänglig för fler besökare och bli en resurs, för besöksnäringen i Sundsvalls kommun och för Kustvägen?
- Behövs särskilda tillstånd och/eller godkännanden från myndigheter eller andra intressenter?
- Behövs en MKB för att anlägga hamnar/kajer i området?
- Vad kostar åtgärderna och hur ska ett genomförande finansieras?
- Vem eller vilka ansvarar för ett genomförande och för framtida underhåll?
- Hur kan området bli känt för presumtiva besökare från både närområdet och långväga besökare.
- Kan området även nyttjas mer under vinter, höst och vår?

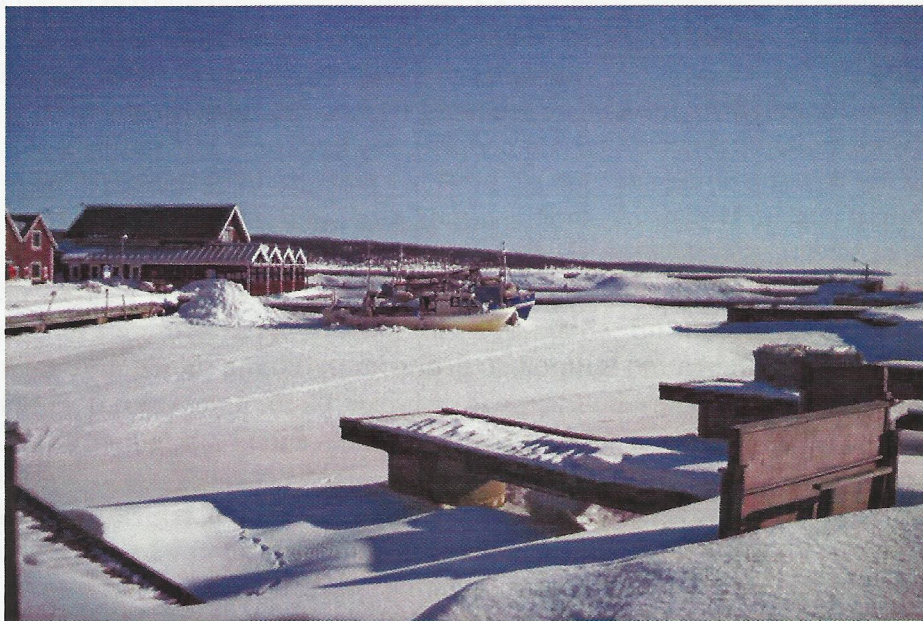
SYFTE

Förstudiens syfte är att undersöka om det är möjligt, och i så fall till vilket pris, att ställa Lörän, Brämön och Kalven i besöksnäringens tjänst utan att varken människor på respektive ö och i Lörän eller natur- och kulturmiljöerna störs eller förstörs av en ökad mängd besökare.

MÅL

Föreningarna på Brämön, Kalven och Lörän är överens om att förstudiens mål är att ta fram ett beslutsunderlag för genomförande av en satsning på besöksnäringen i kustområdet som inkluderar en kostnadskalkyl, finansiering och förslag till genomförande organisation.

Målet är också att visa på vilken nytta de berörda områdena har av en lokal utveckling av besöksnäringen och vilka behov området har av infrastrukturlösningar för att uppnå denna utveckling.

Ett fantastiskt vinterlandskap! Lörans hamn med Brämön i bakgrunden. (Ulf Westling)

Resultatet

Resultatet av förstudien kommer att sammanställas i ett dokument. Om det visar sig vara möjligt att tillgängliggöra hela eller delar av området kommer det att presenteras i en rapport, alternativt långsiktig utvecklingsplan, med utpekade finansieringsvägar. Ett genomförande kan delas upp flera delprojekt med olika huvudmän för varje eller hållas samman i ett projekt, allt beroende på vad förstudien kommer fram till.

Förstudiens resurser

För att genomföra förstudien behövs en huvudansvarig som kan skapa en dialog med berörda intressenter för området och resurser/expertiser på hamn- och kajanläggningar. Det kommer att bli ett mycket nära samarbete med den gemensamma hamnkommittén och deras medlemmar, Sundsvalls kommun och Statens Fastighetsverk för frågor som rör byggande av hamn och kajanläggning i Löran och Sanna, samt miljöfrågor. Övriga intressenter är förutom näringsidkare i området även bl. a. Länsstyrelsen i Västernorrland, Kustbevakningen (som kan ha synpunkter på hamnanläggningarna) och Kustvägen.

Tidsplan

Förstudien beräknas pågå under perioden 1 februari – 31 maj, 2012. Under de första två månaderna kommer många intressenter att intervjuas för att fånga önskemål och vilka förutsättningar som gäller för att utveckla området turistiskt. Tidigt i förstudien kommer frågor om krav på kaj- och hamnlösningar att påbörjas. Därefter kommer ett par olika förslag på övergripande infrastrukturella lösningar att presenteras för aktuella intressenter, såväl privata som myndigheter. Dessa lösningar kan även innehålla parkering, rastplats på fastlandssidan etc. I förstudien kommer om möjligt olika överenskommelser att slutas med utvalda intressenter för genomförande av åtgärder inom olika områden (övernattning, kajer etc).